

I EL SO... PER QUÈ NO?

Com a poble culte que som, respectem i valorem la nostra evolució en quasi tots els camps com el laboral, el social, el cultural, l'artístic...etc. Per aquest motiu admirem, entre d'altres, la pintura, les arts plàstiques, els reportatges fotogràfics i les pel·lícules d'època que ens mostren clarament les característiques bàsiques de una història més o menys prospera. Aquesta impressió pot ser superficial i possiblement de poc rigor històric, però ja n'hi ha prou per calmar la nostra tafaeria humana. Si es vol aprofundir caldrà cercar altres medis. La imatge, que es molt difícil de descriure, pot ser l'esquer que ens inviti a investigar un camp determinat. Recordem l'expressió **"val més una imatge que mil paraules."**

Sovint ens hem interessat per aquest tipus de medis i per això existeixen entitats culturals que conserven i preserven aquestes imatges, que de tant en tant, desentrem i visionem tot viatjant a èpoques passades. Èpoques que ens permetran conèixer millor la nostra inexorable i necessària evolució. Aquesta prospecció retrospectiva és com la sal als menjars: una mica millora el sabor, massa és perjudicial. Tot quedaria resumit afirmant que no seria bo viure "dels" records però sí viure "els" records.

La majoria d'arts poden expressar-se mitjançant una "imatge" o un "grafisme" excepte la música. No cal ser un expert musical per afirmar que els sons i els ritmes han sofert importants transformacions al llarg del temps en funció de l'evolució pròpia dels instruments, dels coneixements musicals i de la tècnica interpretativa.

Obviant les èpoques més llunyanes, quan la música es confinada als monestirs, quan intenta secularitzar-se i es propaga entre els trobadors i quan, finalment, entra a les casernes militars. D'això sols fa 150 anys. Sense anar més llum en Pep Ventura es passava el dia darrera les bandes militars de Figueres; però curiosament no serà ell el compositor més afectat per aquest tipus de música, fet que comporta un mèrit afegit.

La joventut acull molt bé canvis en la música de ball, deixa de banda els tercets i quartets de corda i piano i opta pels ritmes moderns. La música moderna desplaça als balls i ballets populars antics.

Al darrer quart del segle XIX, la sardana fa la seva evolució mirant de reüll al seu entorn. Si bé en Pep Ventura sembla que tenia molt clara la seva evolució i revolució, no es pot dir el mateix dels continuadors que s'esmercen en transformar en sardana qualsevol melodia que cau a les seves mans, des de "Els tres tambors" i la "marsellesa" fins a "Frai Garí." Durant aquesta època es produirà una parent heretgia. Es un contrasentit que una dansa símbol de la pau i la tolerància estigui basada en motius bèl·lics tant sagnants i salvatges com les guerres carlines al final del "sexeni democràtic", abans de la coronació del rei Alfons XII. Els inspiradors d'aquest tipus de sardana foren Abbdó Mundi i especialment Antoni Agramont. Els autors que van continuar l'obra iniciada per en Pep Ventura foren: En Pere Rigau, Albert Cotó, els germans Josep i Miquel Serra, el pedagog Carreras Dagas i en Josep Vicens entre d'altres.

Sovint he llegit articles criticant aquesta època, compadint-se de la pobra sardana per que havia caigut tant baixa. Jo crec que és una fase qualsevol que sofreixen totes les transformacions, que cal conèixer i valorar equànimement. La meua posició és que avui som el què som per que ahir eren el què eren. Seria com avergonyir-nos dels nostres avantpassats per que malvivien a les coves.

Malauradament la tècnica no ens permet tenir cap record musical d'aquella època. En el millor dels casos disposem de partícels que ens permetran escoltar-la segons tècniques i sons actuals, que res tenen a veure amb el so del seu moment. Històricament serveix de poc. Aquí podria posar l'exemple de la sardana **"Delectació"** d'en Josep Serra interpretada per la cobla principal de Peralada l'any 1.906 sota la direcció del propi Josep Serra i la que gravarà la cobla "Selvatana", amb el tenora solista Josep Mir, setanta anys després. A part de la música, la interpretació i el so no tenen res a veure. Doncs bé, això és l'evolució.

I...com es pot explicar un so? Un so difícilment es pot concretar i també seria vàlida l'expressió: **"Val més un so que mil paraules"**.

Si no hem sentit una música podem escriure milers de paraules i per més que ens esmercem sempre, "tocarem d'oïda", avorrirem al lector, amen de cometre més inexactituds de les desitjables. Per tant considero un deure enregistrar els primers sons de la nostra música folklòrica amb l'objectiu de posar-la a disposició dels estudiosos. Ara sí que podrem avaluar perfectament l'evolució de la nostra música. Podrem valorar els canvis del so de les tenores, dels tibles, de les trompetes (abans cornetins), sense oblidar-se de la influència del so de les bandes i els ritmes ballables del moment.

Si som capaços de fer un esforç de comprensió i retrocedir un segle serà un plaer escoltar aquesta música. Cal fer un exercici d'abstracció i un esforç de humilitat. No s'hi pot accedir pensant que sols és bo l'actual i menystenir la resta com a engrunes musicals. Aquesta postura, d'entrada, es anar contra natura i obviar l'evolució.

Una altra idea que cal tenir molt present es que la cultura popular, tot i ser molt digna, està desprotegida. No oblidem la dita: "tot el que no són pessetes són punyetes". Es una trista realitat. La música que és comercial no es perdrà, sempre hi ha algú que, resignant-se a guanyar uns quants calerons, reeditarà algun "cd" destinat a uns centenars de romàntics. Però per restaurar la música popular s'ha de tenir la ceba al cap i resignar-se, no a guanyar diners si no a perdre'n els menys possibles. Es una tasca de vocació i d'apostolat, que algú ha de fer, pel bé de la nostra cultura.

Es lògic i possible pensar o argumentar que aquesta matèria interessa a un sector molt minoritari. Puc estar-hi d'acord, però es la "nostra cultura". De moment les sardanes han estat i encara són un símbol de Catalunya. Mes endavant déu dirà! ; però nosaltres haurem complert la nostra missió.

Però també hem de procurar que, el que vulgui aprofundir o entrar en aquest camp, tingui la porta oberta i molta matèria per investigar i consultar.

Aquests són els missatges que he intentat transmetre als lectors de "Som" a través de diferents i diversos articles. No se si ho he aconseguit; però l'hi he posat interès i voluntat.

Els primers sons

Podriem considerar tres fases:

A.- De laboratori que s'enceta el 1.877 i culmina amb el segle XIX. Durant aquest període s'inventen i perfeccionen els diferents tipus de gravació i de reproducció de sons. Per primera vegada a la història es parla de les "Talking Machine", les màquines parlants, com a nom genèric dels diferents tipus de reproductors de sons. La música no formava part de les aplicacions del sistema i l'obsessió era gravar la veu humana. La música serà una aplicació posterior, quan és millori el sistema de gravació i s'augmenta la capacitat d'emmagatzemar. D'aquesta època sols hi ha gravacions testimonials, com el "Pare nostre", la lectura de una part de la Constitució dels Estats Units, algun recitat de Berliner i para de comptar.

També era l'època dels registres de patents, de les lluites aferrissades entre inventors i sistemes que comportaven feina abundant als advocats i als jutjats.

B.- D'experimentació i difusió que s'enceta conjuntament amb l'any 1.900 i clourà al voltant de 1.904. És quan les gravacions deixen els laboratoris i surten a la venda a les botigues de joguets. El públic consumidor serà el jutge que determinarà la utilitat o no del sistema. A Europa és l'etapa dels discos "**Berliner's**", durant la que s'experimentarà amb la música i, a la vegada, es guanyarà la confiança dels intèrprets. És un període bàsic en la història dels enregistraments sonors.

Sorpren la curta durada de l'etapa. Foren suficients tres anys per que els artistes, sobre tot els "divos", i el mercat acceptés complagut el nou invent. Amb la confiança d'uns i d'altres s'enceta un període de naixement de diferents marques discogràfiques amb un denominador comú: són els mateixos amos però amb diferents noms. És a dir els mateixos gossos, però amb collars diferents. L'aparició de noves discogràfiques és un botet publicitari immillorable pel producte recent estrenat; la gravació musical La sensació que es pretén transmetre al públic és: "les gravacions musicals tenen tan d'èxit que no paren de sortir noves discogràfiques". Però pocs saben que, amb mínimes variants, són els mateixos amos.

D'aquesta època s'han aconseguit les gravacions de una havanera, "**Asunción**" i de una cançó popular catalana, "**Els tres tambors**", interpretades per la "Banda de la Casa Provincial de Caritat de Barcelona" i la "**Societat Coral Catalunya Nova**", respectivament. Les gravacions, afortunadament, són excel·lents.

Era obligada la recerca de les partícels de les cinc primeres sardanes que consta que es van enregistrar durant aquesta època. El resultat fou la localització de la primera, "**La platja de Riells**", a l'arxiu del Sr. Serracant. L'estrena l'efectuà la cobla Ciutat de Terrassa en l'homenatge al mestre Lluís Lloansí que tingué lloc a Vilassar de Mar el passat dos d'octubre. Segons els entesos va agradar i ha resultat ser un model de sardana vuitcentista.

Crec que a ningú escapa la vàlua i la importància d'aquests documents i per aquest motiu els quatre darrers articles publicats en "SOM" giraven a l'entorn d'aquestes gravacions.

C.- Consolidació i expansió, és un període que comença el 1.904 i que clourà amb la gravació elèctrica, al voltant de 1.927-1.928, depèn de cada discogràfica. Serà un pas endavant transcendental. Ha quedat enrere la "física", amb els embuts i les molles compressibles, i entra l'electricitat. S'ha acabat l'edat de pedra de les gravacions, el micròfon, ni que sigui un de sol, donarà molta més qualitat de so i les "màquines parlants" consumiran electricitat. La gravació elèctrica derivarà cap a l'era moderna dels enregistraments.

D'aquesta època s'ha recuperat les partícels de la sardana "Recort" (sic) del mestre Josep Maria Puig i Janer escrita el 1.906. Igual que l'anterior, "La platja de Riells", resultà molt interessant. Enguany he pogut "reestrenar" aquestes dues sardanes oblidades. Ja sabem com sonen i si algú té interès en escoltar-les sols té que posar-se en contacte amb "fonovilassar78".

Dels inicis d'aquesta època s'han trobat i restaurat qui-sap-les gravacions. Generalment són de bona qualitat que anirà evolucionant de bracet entre la millora dels instruments i dels coneixements musicals. La llavor ja s'ha sembrat, sols és qüestió de temps.

Les peculiaritats més destacades podrien ser:

A.- Que són les primeres gravacions de sardanes interpretades per instrumentistes i instruments del moment. El resultat de tot plegat és un so i un estil totalment desconegut. No es pot explicar, s'ha d'escoltar.

B.- Els Montgrins graven més de una vintena de sardanes en vida del seu director i fundador; en Pere Rigau. Per fi s'ha pogut enregistrar la magistral destresa d'en Pere Rigau amb el flabiol als llavis. Era un verdader mestre i aquí, més que mai, és aplicable novament la dita que val més un so que mil paraules.

C.- El progrés desigual de les cobles i els canvis musicals són uns fets contrastables. Van sortint nous autors amb millor preparació musical que posaran fi a les sardanes vuitcentistes.

D.- L'Albert Martí assenta càtedra amb la seva tenora a partir de 1.911 interpretant magistralment sardanes com "L'engrescadora" de J. Molins, "Al treball" de J. Frigola i que arribarà al zenit el 1.918 interpretant "Lo cavaller enamorat" de Joan Manen. Ha sortit un nou so, nítid, diàfan i potent que omple tots els espais acompanyat de una nova forma d'interpretar que hipnotitzava al públic. Era quelcom desconegut fins aquell moment, impossible de definir i que s'ha d'escoltar per comprendre'l be.

I així continuariem amb un llarg etcètera de magnífics solistes especialment de tenora i tible que formaren part de diferents cobles abans de la guerra civil.

E.- La resta de folklore català està representat per diferents corals, la Banda Municipal de Barcelona, cantants i cançonetistes del moment i de tots els gèneres.

A més de guardar i arxivar tots aquests sons, també ho complementem amb llibres d'època on es podrà llegir i copsar l'actualitat del moment. Tota aquesta activitat l'estem desenvolupant en "Fonovilassar78", amb la sana intenció de fer un servei a la nostra cultura.

Antoni Torrent
"Fonovilassar78"